

RZECZNIK PRAW OBYWATELSKICH

Warszawa,

Adam Bodnar

WZF.7060.134.2018.TO

**Pan
Joachim Brudziński**

**Minister Spraw Wewnętrznych
i Administracji**

uprzejmie informuję, że zwrócili się do mnie z prośbą o pomoc byli funkcjonariusze PRL (Wydziału IV SB), którzy przed 1990 rokiem, bez wiedzy przełożonych, podjęli współpracę i czynnie wspierali osoby lub organizacje działające na rzecz niepodległości Państwa Polskiego. Z uzasadnień prawomocnych orzeczeń sądowych zapadłych w sprawach obniżenia im świadczeń emerytalno-rentowych na podstawie poprzednio obowiązujących przepisów ustawy zaopatrzeniowej¹ jednoznacznie wynika, że w latach osiemdziesiątych podjęli oni działania, zmierzające do udzielenia Kościołowi katolickiemu i Solidarności tajnych informacji o działaniach podjętych przez struktury SB tj. o podsłuchach księży, inwigilacji korespondencji, planowanych prowokacjach podczas pielgrzymek i działaniach zmierzających do ich nie odbycia się. Wiadomości te były przekazywane na bieżąco przedstawicielom kościoła. Wskazane wówczas dowody dały sądom podstawę do uznania, że funkcjonariusze Ci przed rokiem 1990, bez wiedzy przełożonych, podjęli współpracę i czynnie wspierali osoby i organizacje działające

¹Ustawa z dnia 18 lutego 1994 r. o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2013 r. poz. 667 ze zm.).

na rzecz niepodległości Państwa Polskiego w rozumieniu art. 15b ust. 3 i 4 ustawy zaopatrzeniowej.

Przepis art. 15b ustawy zaopatrzeniowej został uchylony z dniem 1 października 2017 r. przez art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 16 grudnia 2016 r. o zmianie ustawy o zaopatrzeniu emerytalnym funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Służby Wywiadu Wojskowego, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu, Państwowej Straży Pożarnej i Służby Więziennej oraz ich rodzin (Dz.U. poz. 2270 dalej: ustawa zmieniająca). Zgodnie z art. 15b ust. 3 i 4 ustawy zaopatrzeniowej do okresów, o których mowa w art. 13 ust. 1, **na żądanie wnioskodawcy**, mogą być doliczone w pełnym wymiarze okresy służby w latach 1944-1990 w organach bezpieczeństwa państwa, **jeżeli funkcjonariusz (np. Wydziału IV) udowodni, że przed rokiem 1990, bez wiedzy przełożonych, podjął współpracę i czynnie wspierał osoby lub organizacje działające na rzecz niepodległości Państwa Polskiego.** Środkiem dowodowym może być zarówno informacja, o której mowa w art. 13a ust. 1 (informacja o przebiegu służby z IPN), jak i inne dowody, w szczególności wyrok skazujący, choćby nieprawomocny, za działalność polegającą na podjęciu, bez wiedzy przełożonych, czynnej współpracy z osobami lub organizacjami działającymi na rzecz niepodległości Państwa Polskiego w okresie służby w organach bezpieczeństwa państwa w latach 1944-1990. Jednocześnie ustawa zmieniająca wprowadziła do ustawy zaopatrzeniowej art. 15c ust. 5 i 6. Stosownie do ich treści przepisów ust. 1-3 nie stosuje się (**świadczenia nie obniża się**), jeżeli osoba, o której mowa w tych przepisach (**np. funkcjonariusz Wydziału IV**), **udowodni, że przed rokiem 1990, bez wiedzy przełożonych, podjęła współpracę i czynnie wspierała osoby lub organizacje działające na rzecz niepodległości Państwa Polskiego.** Środkiem dowodowym może być zarówno informacja, o której mowa w art. 13a ust. 1 (informacja o przebiegu służby z IPN), **jak i inne dowody**, w szczególności wyrok skazujący, choćby nieprawomocny, za działalność polegającą na podjęciu, bez wiedzy przełożonych, czynnej współpracy z osobami lub organizacjami działającymi na rzecz niepodległości Państwa Polskiego w okresie służby na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b.

Adresatem norm prawnych wynikających z treści art. 15 b ust. 3 oraz art. 15 c ust. 5 ustawy zaopatrzeniowej jest organ emerytalno-rentowy, który ustala świadczenie. Przed

1 października 2017 roku organ robił to wyłącznie na żądanie wnioskodawcy. Natomiast po tej dacie organ niejako „z urzędu” powinien wziąć pod uwagę, będące w jego dyspozycji dowody, w tym np. prawomocne orzeczenia sądowe (jako, że organ był stroną pozwaną we wcześniejszych procesach sądowych).

Przed 1 października 2017 r. zasadą było pozytywne działanie polegające na tym, że na wniosek zainteresowanego organ doliczał za lata 1944 – 1990 okresy służby w pełnym wymiarze przy spełnieniu określonych przesłanek. Inaczej mówiąc, jeżeli funkcjonariusz współpracował z Solidarnością to okres równoległej ze służbą, czynnej współpracy mógł na swój wniosek doliczyć do wysługi emerytalnej w pełnym wymiarze.

Jednak po 1 października 2017 roku tryb ten się zmienił i zasadą jest powstrzymanie się organu od negatywnego działania polegającego na obniżeniu świadczenia przy spełnieniu tych samych przesłanek. Okres współpracy z osobami lub organizacjami działającymi na rzecz niepodległości Państwa Polskiego nie ma przy tym żadnego znaczenia. O tym czy funkcjonariusz podlega pod rygor art. 15c ust. 1 – 3 ustawy zaopatrzeniowej decyduje sam fakt czynnej współpracy.

Poprzednio obowiązująca ustawa zaopatrzeniowa zmniejszała świadczenia emerytalne funkcjonariuszom, którzy pełnili służbę w organach bezpieczeństwa państwa, o których mowa w art. 2 ustawy *o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944-1990 oraz treści tych dokumentów* – tzw. ustawy lustracyjnej. Natomiast przepisy obecnie obowiązującej ustawy zaopatrzeniowej nie odwołują się do służby w organach bezpieczeństwa państwa wymienionych w ustawie lustracyjnej, a przywołują wprost służbę na rzecz totalitarnego państwa, o której mowa w art. 13b ustawy zaopatrzeniowej. Zmianie uległ więc zakres podmiotowy, który został znacznie rozszerzony ustawą zmieniającą. Nie mniej jednak w zakresie dotyczących funkcjonariuszy Wydziału IV SB zakres podmiotowy pokrywa się z ustawą lustracyjną.

Podsumowując porównanie zakresów normowania przepisów art. 15 b ust. 3 i art. 15c ust. 6 ustawy zaopatrzeniowej należy wskazać, że zmianie uległy jedynie tryb ustalania świadczenia oraz zakres podmiotowy. Adresat norm prawnych i zakres treściowy pozostały bez zmian. Innymi słowy, jeżeli funkcjonariusz Wydziału IV SB udowodni, że przed rokiem 1990, bez wiedzy przełożonych, podjął współpracę i czynnie wspierał osoby lub

organizacje działające na rzecz niepodległości Państwa Polskiego – to nie powinien zostać objęty przepisami (art. 15c ust. 1 – 3).

Pozostaje zatem zbadać w jaki sposób organ powinien oceniać pozostające w jego dyspozycji dowody. Podstawowym postępowaniem w sprawach świadczeń emerytalnych jest to prowadzone przez organ emerytalny, który zgodnie z art. 34 ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej, ma szerokie możliwości przeprowadzania postępowania wyjaśniającego, łącznie z przesłuchiwaniami zainteresowanych i świadków, a także może zwracać się do biegłych o wydanie opinii. To ten bowiem organ "ustala" prawa do zaopatrzenia emerytalnego i wydaje decyzje, a więc rozstrzyga co do istoty sprawy. Zgodnie z § 20 ust. 1 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 18 października 2004 roku w sprawie trybu postępowania i właściwości organu w zakresie zaopatrzenia emerytalnego funkcjonariuszy Policji, Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Agencji Wywiadu, Centralnego Biura Antykorupcyjnego, Straży Granicznej, Biura Ochrony Rządu i Państwowej Straży Pożarnej oraz ich rodzin (Dz.U. z 2015 r. poz. 1148 ze zm.) organ emerytalny bada i ocenia całokształt sprawy o ustalenie prawa do zaopatrzenia emerytalnego lub wysokości świadczenia z tego tytułu na podstawie przedłożonych dokumentów, zeznań świadków oraz innych dowodów, a także oświadczeń wnioskodawcy. Z powyższego przepisu wynika, że organ emerytalny bada i ocenia całokształt sprawy o ustalenie wysokości świadczenia. Udział we wcześniejszym postępowaniu w charakterze pozwanego oznacza, że organ powinien znać treść prawomocnego rozstrzygnięcia sądu, w tym w szczególności treść jego uzasadnienia.

W tym miejscu należy odnieść się do odpowiedzi Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na interpelację nr 14750 Posła na Sejm RP p. Jarosława Porwicha w tej sprawie. Przedstawiona przez Ministra argumentacja, że wyroki sądów zmieniające decyzje organu emerytalnego i nakazujące przeliczenie okresu służby w organach bezpieczeństwa państwa po 2,6% podstawy wymiaru, nie stanowią dla organu emerytalnego podstawy odstąpienia od ponownego ustalenia wysokości świadczeń emerytalno-rentowych zgodnie z art.15c, art. 22a czy art. 24a ustawy, wydanych na podstawie informacji IPN o okresach służby, na rzecz totalitarnego państwa, o których mowa w art. 13b ustawy – jest w mojej ocenie nieuprawniona.

Dla oceny czy funkcjonariusz podlega pod rygor art. 15c ust. 1 – 3 ustawy zaopatrzeniowej w aktualnym stanie prawnym wystarczające jest udowodnienie faktu współpracy i czynnego wspierania osób lub organizacji działających na rzecz niepodległości Państwa Polskiego. W mojej ocenie wystarczającym dowodem na stwierdzenie tego faktu jest treść prawomocnych wyroków sądowych w sprawach, w których sąd doliczył funkcjonariuszom w pełnym wymiarze okresy służby w latach 1944-1990 w trybie art. 15b ust. 3 i 4 ustawy zaopatrzeniowej. Zakres treściowy art. 15b ust. 3 i art. 15c ust. 5 ustawy zaopatrzeniowej nie uległ bowiem zmianie. Wbrew zatem twierdzeniom Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji wyroki sądów zmieniające decyzje organu emerytalnego i nakazujące przeliczenie okresu służby w organach bezpieczeństwa państwa po 2,6% podstawy wymiaru powinny stanowić podstawę dla organu do odstąpienia od ponownego ustalenia wysokości świadczeń emerytalnych. Przesądzają one bowiem o fakcie współpracy i czynnego wspierania osób lub organizacji działających na rzecz niepodległości Państwa Polskiego.

W takich okolicznościach zarówno po stronie organu jak i zainteresowanych pozostaje rozważenie możliwości uchylecia decyzji w trybie art. 33 ust. 1 ustawy zaopatrzeniowej. W związku z powyższym na podstawie art. 15 ust. 1 w zw. z art. 14 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz.U. z 2017r. poz. 958) zwracam się do Pana Ministra z uprzejmą prośbą o weryfikację swojego stanowiska oraz spowodowanie uchylecia decyzji Zakładu Emerytalno-Rentowego MSWiA wobec osób wskazanych w interpelacji nr 14750.